

Vrienden In Flanders Fields Museum

Driemaandelijks nieuwsbrief

Afzendadres: Kenniscentrum,
Sint-Maartensplein 3, B-8900 Ieper
Afgiftekantoor 8900 Ieper 1 - P3A9021

België - Belgique
P.B.
8900 Ieper 1
BC 6308

VIFF *flash*

DECEMBER 2013 – JANUARI – FEBRUARI 2014

49.1

GASTBIJDRAGE

De Kleine Gastbijdrage over de Grote Oorlog

Wat schreef ik op het einde van mijn stukje in VIFFflash 47?
"2014 – 1 zal de geschiedenis ingaan als een "hip" jaar."
2013 dus. En zie: de "hype" is reeds angebroken. De Grote Herdenking van de Grote Oorlog in 2014 is nog niet eens begonnen. Radio, tv, tijdschriften, kranten. En boeken, boeken, boeken... De Grote Oorlog is hip. Met een even groot enthousiasme als in de begindagen van het Grote conflict wil iedereen alles verslinden en alles meemaken. Veel meer dan wat er verschenen is en ongetwijfeld nog zal verschijnen, wil ik je vandaag dan ook niet aanbieden, beste lezer. De jaarwisseling is trouwens een periode van terugkijken, van vooruitkijken, van bezinning. Deze heel kleine bloemlezing van een aantal recente schrijfsels kan je misschien hierbij helpen.

"Haast zeker is het vooral dát wat ons ook volgend jaar zal blijven intrigeren, fascineren en nieuwsgierig houden in dat grote epos van '14-'18: het onweerstaanbare vermogen van de mens om zijn verworven geluk toch weer om zeep te helpen. Een pasklaar antwoord op al onze vragen hebben we honderd jaar later niet, zullen we misschien nooit hebben."
Rolf Falter, Knack, 13 november 2013

"We moeten af van onze neiging om lessen te willen trekken uit de Eerste Wereldoorlog. Die oorlog is het waard dat je de tijd neemt om de complexiteit ervan te bekijken. Wat deed die mensen doorgaan? Dat achterhaal je niet door een kerkhof (sic) te bezoeken, klapprozen te strooien en dan te zeggen: nooit meer oorlog! Op die manier kom je niet tot een begrip: je weet al van tevoren wat je moet denken. We wéten nu wel dat het erg was. Ik moet de eerste glorierijke beschrijving van die oorlog nog tegenkomen, hoor."
Sophie De Schaepdrijver, website Knack, 7 november 2013

"Ik ben opgegroeid in de Westhoek. Als je dan een beetje ogen in je lijf hebt, kruipt de Grote Oorlog van jongs af in je ziel. Ik was acht jaar, ik kreeg een echte fiets en ging de polders in. Bij thuiskomst zei ik – geschokt – tegen mijn moeder: 'Moetje, het ligt hier vol dooie soldaten.' De oorlogsgraven werkten diep op me in. Ik heb er een levenslange fascinatie voor de Eerste Wereldoorlog aan overgehouden."
Michiel Hendryckx, "Knack", 6 november 2013

Patrick Bracke

Redactie	Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com
Verantw. uitgever	Gilbert Ossieur, gilbert.ossieur@skynet.be Wieltje 11, 8900 Ieper
Bijdragen	Patrick Boone, patrick.boone@telenet.be Patrick Bracke, patrick.bracke@gmail.com Koen Lagae, koen.lagae@pandora.be Johan Van Duyse, johan.vanduyse@hotmail.com Bart Vangrysperre, bart.vangrysperre@telenet.be Joost Vanhaecke, joost.vanhaecke@skynet.be
Vorm	B.AD

Auteurs zijn verantwoordelijk voor hun tekst. Voor gehele of gedeeltelijke overname is toestemming van de auteur vereist.

Deadline voor volgende aflevering: 4 FEBRUARI 2014.
Mail uw bijdrage naar flash@vriendeniff.be.

www.facebook.com/VriendenFriendsIFF
 twitter.com/VIFF_IFFM_Leper

Postadres VIFF: Kenniscentrum
Sint-Maartensplein 3, B-8900 Ieper
057 / 23 94 50

www.vriendeniff.be
info@vriendeniff.be

Boekhouten. De dodendraad. © Freddy Rottey, 2013

In Boekhouten, in het noorden van de provincie Oost-Vlaanderen, is onlangs dit kunstwerk van Wesley Meuris (Lier, 1977) aangebracht. Het is een symbolische voorstelling van "De Draad" of "De Dodendraad", de elektrische versperring waarmee de Duitsers in de Eerste Wereldoorlog wilden voorkomen dat personen uit het bezette België naar Nederland konden ontkomen.

MENTIONED IN DESPATCHES

In deze rubriek nemen we berichten op die niet verschenen zijn op www.wo1.be in de rubriek "Persberichten". De site publiceert o.a. artikels uit de Westhoek-edities van "Het Nieuwsblad".

9 oktober 2013 – Vicenza (Italië):

In de Presena gletsjer in de Italiaanse Alpen ontdekte men enige tijd geleden de lichamen van 2 jonge onbekende soldaten, toebehorend aan het regiment "Kaiserschützen" (bergtroepen) van het Oostenrijks-Hongaarse leger. Ze zijn waarschijnlijk gesneuveld in mei 1918. Door de kracht van de gletsjer waren de 2 lichamen aan elkaar gekleefd. Ze werden begraven in Peio (zelfstandige provincie Trentino). (Bron: The Economist)

14 oktober 2013 – Verdun

(Frankrijk): Twee Belgen zijn voor de correctionele rechtbank van Verdun via snelrecht veroordeeld tot 3 en 4 maanden cel. Hun wagen werd in beslag genomen en ze moeten € 600 schadevergoeding betalen. Ze hadden geprobeerd met een beitel offerblokken open te breken in het ossuarium van Douaumont. Een Duitse toeriste kon de politie op het spoor zetten. (Bron: L'Est Républicain)

19 oktober 2013 – Leeuwarden

(Nederland): Bij een grote brand in het centrum van Leeuwarden valt het geboortehuis van Margaretha Geertruida Zelle aan vlammen ten prooi. Deze dame van lichte zeden is beter gekend als Mata Hari die er het licht zag in 1876. Mata Hari

was een danseres en spionne uit de Eerste Wereldoorlog. Ze was de minnares van hoge Franse officieren, die ze militaire geheimen zou hebben ontfutseld. In 1917 werd ze in Frankrijk ter dood veroordeeld en gedood door een vuurpeloton. (Bron: De Redactie)

24 oktober 2013 – Londen (Verenigd Koninkrijk):

Waarschuwing voor scholen die eraan denken om gasmaskers uit de Eerste Wereldoorlog effectief te gebruiken als pedagogisch lesmateriaal: er kunnen asbestvezels vrijkomen. De voorzitter van een parlementaire commissie voor veiligheid en gezondheid stuurde de boodschap uit. (Bron: Meridian – ITV)

HET ONTROERPARCOURS VAN ...

Deze rubriek staat open voor al wie een speciaal plaatsje in haar of zijn hart heeft voor een plaats, een lied, een boek, een film, ... waar de Grote Oorlog aan bod komt.

De vraag waarom de Eerste Wereldoorlog mij blijft beroeren, kwam wel op een zeer symbolisch moment. We stonden op het punt om te vertrekken naar onze vakantiebestemming: Kobarit in Slovenië en de streek de Monte Pasubio en Monte Grappa in Italië. Het werd een vraag die mij tijdens deze vakantie niet meer losliet en moeilijker te beantwoorden was dan aanvankelijk gedacht.

Als voorlopige slotsom kom ik tot twee gedachten: vooreerst de mogelijkheid van de realistische verbeelding en daarnaast de niet aflatende nieuwsgierigheid naar hoe groepen van mensen in staat zijn om dergelijke immense, langdurige, grootschalige projecten met hun bewonderenswaardige en afschuwelijke gevolgen te realiseren.

De Eerste Wereldoorlog heeft mij altijd ruimte gegeven om te kunnen dromen, de uitnodiging om de realiteit van het platteland van de jaren zestig en zeventig van vorige eeuw te overstijgen. Als kleine jongen kwam ik, hoewel niet uit die buurt afkomstig, van tijd tot tijd naar leper en zag ik 'het museum' op de zolders van de Lakenhalle, gingen we op bezoek naar de kleine en grote begraafplaatsen in de streek. Het gaf ruimte tot verbeelding: zoveel soldaten in deze streek honderd jaar geleden, mannen van over de hele wereld die naar deze kleine plek kwamen, maar ook mensen van over de hele wereld die naar hier kwamen om hun familielid te herdenken. Het gaf mij, opgegroeid in een familie waar op reis gaan niet aan de orde was, de ruimte om te dromen van meer, een wereld buiten het dorp waar ik opgroeide. Het had iets exotisch, iets van 'verre landen' maar gaf ook de hoop dat het leven iets groots,

iets overstijgends, iets van mogelijkheden voorbij de grenzen kon zijn.

Lange tijd bleef de interesse voor de Grote Oorlog sluimeren. En toch, telkens ik in de streek passeerde, bleef mijn blik hangen bij de begraafplaatsen. De interesse werd opnieuw gewekt door de Vredesconcerten. Voor mij speelden ze in op wat zo wezenlijk is voor mensen: het vertellen en horen van verhalen die er toe doen, verhalen die raken, verhalen die om één of andere reden een trigger zijn voor wat, bewust of onbewust, aan de binnenkant van mensen leeft.

De nagedachtenis van de Eerste Wereldoorlog heeft dit meer dan andere oorlogen. Het is een stuk geschiedenis dat dicht genoeg ligt om er gevoelsmatig een band mee te hebben en dus meer dan 'historische kennis' kan zijn (wie van ons heeft niet een familielid dat niet heeft gevochten, dat niet is gesneuveld, dat niet op een of andere wijze is geraakt door deze oorlog?).

De Eerste Wereldoorlog is ook een nog steeds zeer visuele oorlog, die merktekens heeft in het landschap en dus 'voorstelbaar' is.

De Eerste Wereldoorlog heeft dus de ingrediënten die kunst ook heeft: een grijpbare en in zekere mate be-grijpbare realiteit geeft de mogelijkheid tot het creëren van enige verbeelding die aansluit bij wat voor onszelf, al of niet bewust, belangrijk is.

Voor mij laat de Eerste Wereldoorlog dit makkelijker toe dan de Tweede Wereldoorlog. Deze oorlog behoort toe aan mijn ouders, dit was/is hun oorlog en daaraan maak je je ondergeschikt. Aan hun verhalen en hun emoties, decennia later nog, raak je niet zo maar met je eigen verbeelding en verhalen. Het is mij altijd blijven fascineren dat de Eerste Wereldoorlog lange tijd een 'weggemoffelde' oorlog was. Het kon

ook niet anders, hij werd overschaduwd door de Tweede Wereldoorlog die twintig jaar later begon. Het was pas toen het emotionele stof van deze oorlog wat neerdwarrelde dat we de Eerste Wereldoorlog opnieuw ten volle konden zien.

De voorbije jaren verdiep ik mij, ook op professioneel vlak, in de vraag op welke wijze groepen mensen tot beslissingen komen, soms met verbluffende en soms met tragische resultaten; de dynamiek van groepen die zich voordoet in gezinnen, in organisaties, in politieke besluitvorming. De dynamiek van groepen, klein of groot, is een ontzettend krachtige hefboom om zeer goede en zeer slechte resultaten neer te zetten. In onze geïndividualiseerde samenleving is er weinig of geen ruimte om hierbij nog stil te staan. Ook de wetenschap, gericht op meetbaarheid (in deze context meer een illusie dan een realiteit) laat dit niet meer toe.

Het bestuderen van de dynamieken van groepen laat geen simpele 'oorzaak-gevolg' resultaten toe, het is geen makkelijk te slikken hapklare brok kennis.

En toch was de Eerste Wereldoorlog één groot kluwen van kleine en grote groepen van mensen die iets probeerden te realiseren en soms goed samenwerkten en vaak compleet de mist in gingen. De groepsdynamiek is terug te vinden in fenomenen zoals 'collusie' ("we dachten wel dat het niet goed zat, maar we durfden het niet te zeggen en gingen de afgrond in").

Of in het omgaan met complexe vraagstukken die opgesplitst werden opgelost, zoals experten die probeerden op elk deelterrein een goede beslissing te nemen, maar in het geheel van de oplossing fout waren. Of tijdsdruk die leidde tot beslissingen die weinig doorgesproken en doordacht waren en dus achteraf zeer fout. Of nog, welke machtsverhoudingen

speelden er tussen de leden van de groep die moest beslissen, waardoor de beslissing minder een oplossing voor het probleem dan wel een weerspiegeling van een machtsstrijd was?

Of in welke mate zijn we nog in staat om eigen verlangens op zij te zetten, te 'lijden' voor het grotere belang van de groep (lees ook 'de natie'). Het zijn groepsdynamische elementen die dagdagelijks in beslissingsprocessen in gezinnen, organisaties, politiek... zich steeds opnieuw voordoen

(bankencrisis, langdurige regeringsvorming...).

Niet zonder betekenis is dat de ervaringen van de Eerste Wereldoorlog inspirerend zijn geweest in het ontwikkelen van theorie hierover: één van de grondleggers om na te denken over hoe beslissingsprocessen in groepen verlopen, Winfred Bion, was een oudgediende. De bovenstaande vragen begonnen bij hem te rijzen toen hij meevocht in de tankslag

van Cambrai: waarom kon een kleine groep van soldaten in een tank in een gevaarlijke zone zonder vluchtmogelijkheid soms efficiënt blijven samenwerken terwijl andere groepen in dezelfde omstandigheden hulpeloos en onmiddellijk werden afgeslacht? Na de Tweede Wereldoorlog richtte Bion mee het befaamde Tavistock Institute for Human Relations in Londen op, maar dat is een ander verhaal.

Joost Vanhaecke

“Turkish Daily News” van de secretaris

Wist je dat ...

... wat 25 april voor Australiërs en Nieuw-Zeelanders is, voor de Turken 18 maart is?

... de perceptie dat Gallipoli vooral een zaak en offer is geweest van Australië en Nieuw-Zeeland een foute perceptie is, want Frankrijk en Groot-Brittannië telden er meer gesneuvelden?

... onze eerste Turkse gids als een ware politicoloog wist te vertellen dat een democratie niet werkt wanneer twee naties deel uitmaken van één land?

... de lunches verzorgd door het management van The Gallipoli Houses fantastisch waren?

... Piet het eerste gedeelte van de reis afsloot met een dijk van een slotanalyse?

... Gilbert meer dan lof verdient voor zijn puike logistieke organisatie?

Tot volgend jaar !

Patrick Boone

‘Had Churchill zijn Griekse klassiekers maar gelezen’.

Slagveldreis naar Gallipoli (Turkije)

5 TOT 12 SEPTEMBER 2013

van het nutteloos verder zetten van verloren zaken. Een spreekwoord als ‘het is een Gallipoli-campagne’ moet in ons woordenboek staan naast ‘water naar de zee dragen’. Het is niet alleen te gebruiken voor oorlogsdoeleinden, maar ook in de politiek, in zaken, in het verenigingsleven, ja zelfs bij vriendschappen en relaties.

Dat moet de les zijn van dat schiereiland, voor ons, en vooral van Britten, Fransen, Nieuw-Zeelanders en Australiërs die het schiereiland een mythische naam bezorgen. Het is deels het verhaal van ‘zij die de oorlog wonnen’ maar ‘de veldslag verloren’. En van zij die net het omgekeerde meemaakten. Gallipoli wordt elke 25^e april de pleisterplaats van duizenden Anzac’s die er hun eerste nationale daad komen herdenken. Van achter mijn klavier lijkt het dansen op een slappe koord om van die dag geen feest te maken, geen ‘happening’. Onze tegenvoeters hebben er niks te vieren, alleen te herdenken. Maar als men in Australië een loterij gaat organiseren om te bepalen wie in 2015, jawel honderd jaar later, aanwezig mag zijn op Anzac Cove, dan maakt die massale interesse me wat stil en ongemakkelijk.

Ook na hun dood moeten soldaten nog het gelijk van hun leiders bewijzen. En dus begonnen de overwinnaars van de oorlog al in 1919 met het herdenken. Ze deden dat vlug en grondig en met smaak op de meest strategische plaatsen van het schiereiland. Ze bouwden op de stranden, op de toppen van de heuvels die ze net wel konden bereiken. Of net niet. Zoals de Kiwi’s deden op Chunuk Bair. Ze strandden op tien meter van de top waar nu hun memorial staat. Ach, er zijn ergere geschiedkundige leugens.

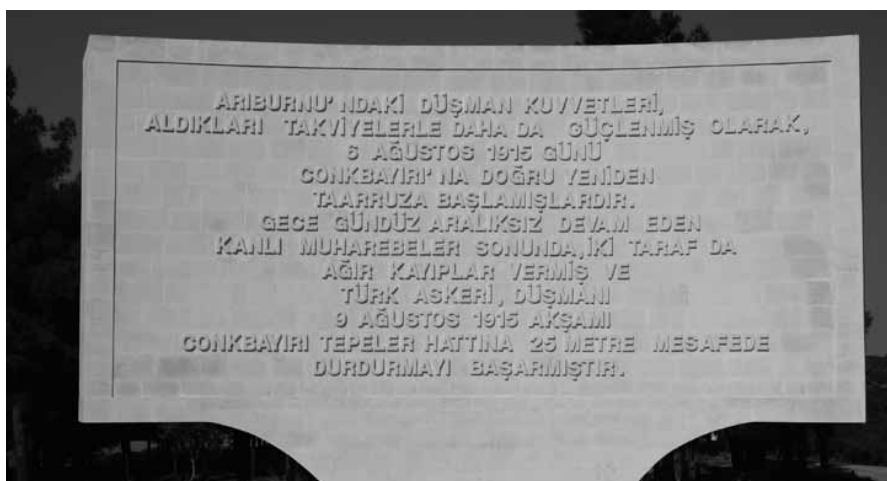
De begraafplaatsen zijn mooi, indrukwekkend in hun versteende stilte. De begraven ‘onbekenden’ kregen er geen steen, zodat men letterlijk over hen heen loopt. De stenen, waarop

‘Het ultieme slagveld van de Eerste Wereldoorlog’. Zou de zesde reis van de Vrienden van het in Flanders Fields museum ons daarmee confronteren? Zouden Koen Kochs woorden over dat ultieme ook letterlijk waar zijn? Dat Gallipoli het ultieme slagveld is? Ja, dus.

Gallipoli is naast het ultieme ook het best bewaarde. Natuurlijk blijven de Dolomieten en het ongerepte landschap in het grensgebied van Slovenië onvergetelijk, maar ze hebben, gelukkig maar, nog iets meer dan ‘oorlog’ te bieden. Gallipoli is oorlog. Veel oorlog, weinig vrede want dit schiereiland is wegens zijn ligging nu eenmaal gedoemd strategisch duizendmaal belangrijker te zijn dan pakweg ergens een Westhoek. ‘De oude Grieken wisten het al’, zo zou Ludwich het ons tijdens het bezoek

aan het nabijgelegen Troje inpeperen: ‘Of het nu gaat om het repatriëren van een geschaakte dame, dan wel om de zeestraat richting het verre Rusland te beheersen; dit schiereiland ligt er om belegerd te worden. En dat de geallieerden dezelfde domme fouten begingen die de Grieken bij de belegering van Troje al hadden begaan’. Ach, had Churchill zijn klassiekers maar gelezen... Gallipoli zal niet bekoren door zijn uniek landschap, noch om zijn unieke monumenten, laat staan voor zijn riante landingsstranden. Wie dacht, zoals ik, in S, V, W, Y, Anzac of Suvla een duplicaat te ontdekken van Omaha, Utah of andere Normandische stranden, dat hij voor eeuwig zwijge, want deze Turkse stranden zijn nauwelijks een voetbalveld lang. Maar vooral zal Gallipoli niet bekoren, omdat het synoniem blijft

de politicus die in de jaren dertig de moeders van de vijandelijke soldaten zou troosten: 'You, the mothers, who sent their sons from far away countries, wipe away your tears; your sons are now lying in our bosom and are in peace. After having lost their lives on this land, they have become our sons as well'.

Dan mag die tekst nog door de politicus Atatürk geschreven zijn, in een totaal andere wereldtijd en met wellicht een pak politieke bedoelingen, dan nog is het mooi gezegd.

Gallipoli is het ultieme slagveld. Niets is er wit, niets zwart. Laat staan grijs. Het is zichzelf.

* Ludwich Devlieghere, ondervoorzitter van de vrienden van het In Flanders Fields Museum, was onze meer dan gewaardeerde gids in het oude Troje, dat je aan de andere kant van de Dardanellen vindt dan Gallipoli.

dezelfde informatie te lezen is als bij ons, staan niet rechtop maar zijn in tafelvorm gebouwd. Onder één van hen ligt Alexander Van Menxel, een echte Antwerpenaar, van bij het Sint-Jansplein. We brachten hem een groet op 7 september, probeerden te begrijpen waarom een zeeman op de lange omvaart vanuit Sydney weer naar Europa trok om op 19 mei 1915 te sterven. De remembrance was pakkend, de Cannakale-begraafplaats moeilijk bereikbaar, en dit in tegenstelling tot andere begraafplaatsen en monumenten. De wegen op Gallipoli zijn immers prima aangelegd en onderhouden, dankzij de Commonwealth War Graves Commission, tenminste die wegen tot waar de toerist verondersteld wordt te komen.

Nauwelijks enkele meter van het Nieuw-Zeelands memorial op Chonuk Bair staat het Turkse. Enkele meter is letterlijk te nemen. Nergens ter wereld weet ik twee triomfalistische monumenten van elkaar bekampende partijen zo dicht bij elkaar staan als daar. Want, zoals we al zegden, de Turken wonnen de veldslag, maar verloren de oorlog. Toch zijn ze wat trots op wat ze hadden verwezenlijkt in dat onzalige 1915-jaar. En toen ze vanaf 1923 op hun beurt mochten beginnen met het herdenken van hun doden, haalden ze hun achterstand vlug in.

Twee legers, twee naties, die herdenken op één plaats, het is er soms over, te veel, te veel vlaggen, te veel aan 'our own country (ook in het Turks)', en vooral de Turkse vlag is alomtegenwoordig. Of zien wij, de 'goede' 'de winnaars', alleen de splinter in het oog van de andere, en niet de balk in het onze? Hebben we het dus moeilijk dat ook de overwonnenen

hun doden met enig pathos vereren als helden? Hebben we het moeilijk als Atatürk werkelijk overal als vader des vaderlands wordt geëerd? Kregen velen onder ons het moeilijk toen onze overigens uitstekende gids van het eerste uur, heel overtuigend poneerde dat Rusland, Turkije's aartsvijand, zonder twijfel achter de moord in Sarajevo zat. 'Compleet onwaar, een historische vervalsing', zag ik enkelen hoofdschuddend ontkennen. Maar het was wel de overtuiging van die man die men van veel kan verdenken, maar niet dat hij niet elke dag met die Eerste Wereldoorlog bezig is. Het was ook die gids die Churchill 'het gelijk van de geschiedenis' meegaf omdat hij een nieuw front opende. 'Uiteindelijk', vertelde die gids, 'uiteindelijk werd de Grote Oorlog in 1918 beslecht in het Oosten en pas later in het Westen, net zoals Churchill voor ogen had toen hij de Gallipoli-campagne startte'.

Die gids, die al vele groten der aarde had begeleid, vertelde ook over de Turkse soldaten. Nauwelijks vijf procent van hen die naar Gallipoli trokken, kon lezen. En heel weinigen kwamen terug, nog minder vertelden er over. De gesneuvelden lieten geen geschriften na, geen brieven, geen memoires. Ook daarom was Gallipoli niet echt aanwezig in het collectief geheugen van de bewoners van de vroegere grootmacht Turkije, behalve dan de naam van de koene bevelhebber: Atatürk.

Atatürk, de vader des vaderlands, is alomtegenwoordig op het schiereiland (en niet alleen daar). Je komt er de militaire strateeg tegen, de onverbiddelijke man die zijn soldaten niet opdroeg 'aan te vallen, maar te sterven'. Het is ook

In het voorjaar van 1915 poogden Geallieerden de zee-engte rond Gallipoli te veroveren. Churchill was de uiteindelijke verantwoordelijke voor de plannen die in verschillende fases werden uitgevoerd maar nergens het gewenste resultaat opleverden. Na een mislukte maritieme poging, landden troepen op verschillende stranden. Ze maakten nauwelijks vooruitgang, maar bleven in hun hachelijke situatie zitten tot in december besloten werd de Geallieerde troepen te evacueren. Atatürk was de grote bezieler van de Turkse defensie. Voor Australië en Nieuw-Zeeland was Gallipoli was ook de eerste militaire manifestatie als 'jong land' in de wereld. Naar aanleiding van deze tegenslag moest Churchill ontslag nemen. Turkije vierde deze veldslag als een overwinning.

Remembrance

ZONDAG 10 NOVEMBER 2013:

Sapper Frank William Wiltshire

(17.03.1894 – 10.06.1917)

La Plus Douve Cemetery

Op 10 juni 2003 werd door de VIFF voor het eerst een Remembrance verzorgd voor deze gesneuvelde. Dit gebeurde in het bijzijn van Mrs Patricia Young, nicht van Frank Wiltshire. Sindsdien onderhoudt Mrs. Patricia Young, die begin 2012 overleed, een speciale band met de VIFF en het IFFM en meer in het bijzonder met Roos Wildemeersch. Als erkentelijkheid hiervoor begunstigde zij in haar nalatenschap het Koen Kochfonds. Roos verzorgde deze Remembrance samen met Frans Lignel, ere-voorzitter van het IFFM. De levensgeschiedenis van Frank Wiltshire verscheen in VIFFflash nummer 45.

Foto's: Patrick Boone

JOSEPH SMETS

Bunsbeek 1892 – Boezinge 1918

“Te Bunsbeek, stuk getekend den 16den december 1914. 20 huizen in brand gestoken; 5 burgers doodgeschoten, zonder de minste reden; al de huizen geplunderd en veel paarden en wagens meegenomen. De afgebrande huizen, zonder de meubelen, en den oogst hebben een waarde van ongeveer 80.000 francs. Mijn gebuur, Edgard Degroot, werd aanzoekt door een Duitsch officier om de Belgische soldaten te gaan begraven; Degroot gaf gehoor aan dit verzoek en werd een uur later op de begraafplaats door de Duitschers doodgeschoten.”

De verontwaardiging over Duitse wan-daden werd breed uitgesmeerd in de Nederlandse krant *De Telegraaf*. Zelfs het kleine Bunsbeek kreeg enkele lijnen. Na de oorlog blijkt pastoor Segers van de Quirinusparochie terug op die vreselijke 18 augustus. Hij betreurt hoe de mensen die op de vlucht sloegen recht in de armen van de Duitsers waren gelopen.

Op [die dag] zijn bijna al de inwoners gevlucht voor den inval van den vijand, velen hebben het hun beklaagd, zij kwamen uit bij Duitse soldaten, kogels vlogen langs hun ooren. Eene vrouw, echtgenote Rosa Denruyter, heeft eene kogel in het lijf gekregen, en steekt er nog in.

Maar het grote drama speelt zich, als we de pastoor mogen geloven, de volgende dag af.

Op 19 augustus zijn 5 burgers door de Duitse soldaten door den kop geschoten, en ter plaatse begraven, maar twee dagen daarna ontgraven en te samen in eenen put op het kerkhof begraven, nadat de voorgeschreven gebeden bij de begrafenis waren gezegd. Het waren Edouard Degroot, Louis Depré, Henricus Smolders, in-woners van Bunsbeek, Felix Logist van Oplinter, en een onbekende, men denkt een Belgische soldaat in burger-kleren.

Philomene Bruynings woont in de buurt. De Duitsers vragen haar om de lijken te gaan bekijken, maar dat weigert ze.

Al van begin augustus liggen Belgische soldaten in Bunsbeek en omstreken. “Zij waren vol iever om den vijand tegen te houden, met genegenheid werden zij door de inwoners ontvangen, velen deelden aan hen uit, eten, drinken.” noteert de pastoor. De berichten uit Halen kunnen de angst niet wegnemen. Op 15 augustus zit de kerk stampensvol na een processie met het Heilig Sacrament. “Het volk scheen bevreesd en had het voorgevoelen dat er iets erg zou kunnen gebeuren”.

Als we de historici mogen geloven, was de Belgische legerleiding heel wat minder bevreesd voor een nakende aanval. Het lijkt alsof de dagen voor 18 augustus met routineklussen en oefeningen gevuld werden. Zelfs bij het ochtendgloren van alweer een prachtige zomerdag is een aanval nog ver weg. Waarom berichten over schermutselingen in Budingen, Geetbets, Diest en Halen niet meteen een alarmbel doen rinkelen, blijft giswerk. Marcel Loncke schrijft op 19 augustus vanuit Herent een brief naar zijn Kortrijkse thuis. Meer nog dan welk militair rapport leert zijn brief hoe onwetend de jongens waren over wat hen te wachten stond.

God dank! Ik ben uit die vreselijke slachting [van 18 augustus] gered.

Hoe? Dat ben ik niet wijs. Nooit is iets rapper aangekomen dan dien slag. Den gansen dag hadden wij veel bezoeken ontvangen daar wij met vierentwintig man de wacht stonden aan den inkom van Sint-Magriete-Houtem waar niemand verder mocht. Daar waren wij goed want van al de bezoekers die hunne zoons of broeders niet konden zien kregen wij goed eten. Rond 2.30 uur vertrok enen groep Kortrijkzanen naar Tienen toe om terug naar hunne stad te gaan. Ik gelaste er enen U persoonlijk mijne complimenten over te brengen, hetgeen hij dan ook misschien wel gedaan heeft. Nauwelijks waren die weg of wij zagen drommen mensen met hunne kinders over het land naar ons toe komen gesnel al huilende. 't Waren inwoners van Neerlinter en omliggende waar al de dorpen in brand schoten. 't Was ijselijk dezen droevigen stoet te zien: vele oudjes moesten zich laten vallen van vermoeienis, daarbij het gehuil van hele benden kleine bengels. Al met eens ontploft een kanonbal dicht bij ons. Wij snappen onze geweren en nemen post. Onze artillerie komt dicht bij ons insgelijk post nemen maar een Duits vliegmachien zweefde op ene grote hoogte boven ons en toonde aan de Duitse artillerie onze ligging, zodanig dat vooraleer de Belgische kanonnen in orde waren, de mannen alsook de peerden doorschoten wierden. Wij stonden daar voor minstens vijfduizend Duitsers met kanonnen en mitrailleusen. Wij, vierentwintig mannen!

Achter Houtem op de Schaffelberg is het niet veel beter. Enkele tientallen soldaten bewaken er een voorpost. In de namiddag krijgen ze versterking, maar velen van hen vinden geen beschutting en liggen in het open veld. Wanneer de hel losbarst, kunnen deze jongens onmogelijk stand-houden en vechten ze terugtrekkend richting Vissenaken.

Dertig Belgische soldaten worden na een dienst in een massagraf begraven. Na de oorlog krijgt pastoor Segers een vraag

uit Mechelen om meer uitleg over de vijf burgers en vooral waarom zij gedood werden. "Om welke reden weet niemand te zeggen", antwoordt de pastoor. Maar de plaats van het kwaad kent hij maar al te goed: "rond 12 uren op Schafelberg" (sic).

Schaffelberg met zijn enkele kleine doeningen ligt in die augustusdagen in het oog van de storm. In huisnummer 78 wonen jachttopzichter en landbouwer Henri Smets, geboren en getogen in Bunsbeek, en zijn vrouw Anna Elisa Moens afkomstig van Oplinter. In 1890 waren ze gehuwd en ondertussen hadden acht kinderen het huis gevuld. Toen de gevechten op de Schaffelberg losbarstten, was de oudste zoon Joseph al een eind van huis. Al op 1 augustus had hij bevel gekregen om zich bij het 2de regiment artillerie te melden. Wat het leven voor hem in petto had zullen we nooit weten maar het zag er beloftevol uit. Volgens de ene bron was hij staalarbeider, in de andere wordt hij als elektricien aangeduid. In elk geval lijkt het een straffe kerel te zijn geweest.

Dit laatste was wellicht nodig als artillerist. Het moesten durvers zijn, "un soldat solide, résistant, vigoureux" die beschikt over de beste "fysieke, morele en intellectuele capaciteiten". Maar hun reputatie was, als we een artikel van eind januari 1918 in het Zwitserse tijdschrift *Revue Militaire Suisse* mogen geloven, op zijn minst wat dubbelzinnig:

De Belgische artillerist wordt be-schouwd als de minst gedisciplineerde soldaat van het hele leger. Hij is een opstandeling. In alles wat niet met zijn taak als artillerist te maken heeft, verdraagt hij geen gezag. Hij heeft geen respect voor de gewenste formaliteiten, elke vorm van onderdanigheid is hem vreemd, hij houdt van discussiëren over een bevel, van

commentaar geven en desgevallend wordt hij kwaad. Hij mist zelden een kans om kritiek te uiten op de woorden en daden van een overste, bij voorkeur een overste van een andere eenheid... Maar is hij daarom een slecht soldaat? Geenszins. Hij gromt maar doet ondertussen meer dan hem gevraagd wordt.

Het zijn gewoon eigenzinnige geesten, die artilleristen. Ze houden niet van sterren en strepen maar als het erop aankomt zijn ze meer dan loyaal aan hun chef en hun kameraden.

Het Belgische leger beschikte bij het begin van de oorlog over 336 75mm Krupp kanonnen. Deze gevaarten van om en bij de 1800 kg werden samen met een caisson door vier paarden getrokken en werden bediend door een groep van zes soldaten. Elke batterij telde vier kanonnen. Maar een grote reikwijdte hadden deze wapens niet. Het was vlakgeschut dat best zo dicht mogelijk bij de vijand opgesteld werd. En wanneer de eigen eenheden terugtrokken, moesten de artilleristen de aftocht dekken om dan de volle vlucht te nemen. Tijdens de opleiding leerden ze de paarden hellingen te nemen, door water en modder te galopperen en vooral niet te panikeren tussen de rondvliegende kogels. Joseph hoort bij de 26ste batterij van de 7de gemengde brigade als onderdeel van de Tweede Legerdivisie.

Op 18 augustus stelt deze divisie zich op tussen Wespelaar en Wezemaal. Maar de vijand rukt op en de troepen trekken samen met andere eenheden achteruit richting Antwerpen. Op 20 augustus kantonneert de vermoeide divisie in de buurt van Lier. Voor de troepen is het welkome rust, voor de legerleiding

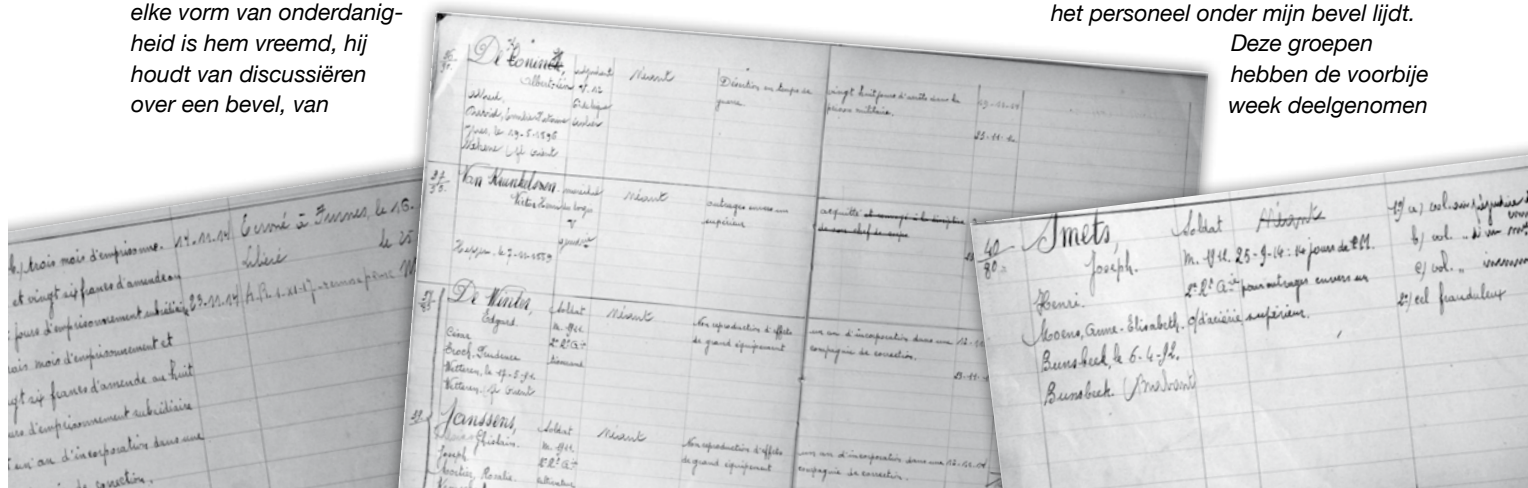
slechts een intermezzo om een nieuwe uitval voor te bereiden. Op 25 augustus zet het leger een massale aanval in. De 7de gemengde brigade vecht zich een weg richting Haacht en

Keerbergen. Twee dagen later trekken ze terug richting Lier. Misschien is het slechts een speldenprik, maar deze eerste uitval uit Antwerpen zorgt er wel voor dat Duitse troepen van het zuidelijke front weggetrokken worden. Twee weken later zal het Belgische leger net daarom een tweede uitval doen. Ook nu wordt de 26ste batterij met Joseph ingezet. Zij moeten zich samen met de 7de gemengde brigade een weg banen richting Aarschot. Op 8 september nemen ze de kerktoren en de spoorlijn Aarschot - Herentals onder vuur. Schieten op een eigen stad, eigen mensen, moet een vreemde ervaring zijn. Later merken ze dat de Duitse troepen Aarschot verlaten hebben. Die avond bivakkeert de 26ste batterij bij Gelrode om de weg naar Leuven te kunnen beschieten. De volgende dag, 9 september, gaat de opmars verder richting Linden en Kessel-Lo. De moed keert terug en de brigade krijgt Leuven in het vizier. Alleen volgt de rest niet en komen de 7de brigade en de artilleristen in een fuik terecht. Er zit niets anders op dan terug te trekken: Gelrode, Aarschot, Lier, Antwerpen. Bij deze gevechten ten noorden van Leuven sneuvelt Edmond François Vandepoel uit Zuurbemde.

Op 26 september begint de Duitse beschieting van de Scheldestad. Nog even houdt het leger stand. Op 1 oktober beschiet de 26ste batterij het ontplofte fort van Sint-Katelijne-Waver. Luitenant-Kolonel Leroy laat weinig twijfel in zijn nota aan de divisiegeneraal:

Ik heb de eer U de staat van vermoedheid te melden waaronder het personeel onder mijn bevel lijdt.

Deze groepen hebben de voorbije week deelgenomen

aan alle acties van de Tweede Legerdivisie. Sinds zes dagen en nachten zijn zij voortdurend in gevecht geweest of hebben langs de wegen gekampeerd. Nachtelijke bombardementen hebben hen niet enkel verliezen aan personeel en paarden gekost, maar hen ook tot verre verplaatsingen genoopt.

Het antwoord van de generaal dat officieren en soldaten moeten volhouden heeft geen zin. De Duitse opmars is niet te stuiten, Antwerpen valt en het leger begint aan de grote terugmars. Op 9 oktober bevindt Joseph zich in de buurt van Zelzate, de volgende dagen gaat het naar Eeklo en Brugge. Alleen infanteristen kunnen de trein op, de artilleristen moeten met hun paarden en stukken over de weg. Op 12 oktober stellen ze zich op bij Eggewaartskapelle vlakbij Veurne voor een wel heel korte rust.

De Duitsers volgen de Belgen immers op de hielen. Zij willen de Belgische havens bezetten, doorstoten naar de Franse kanaalhavens en de aanvoer van Britse troepen hinderen. Luitenant-generaal Dossin vaardigt op 14 oktober zijn bevel uit:

De Tweede Legerdivisie zal de linker-oever van de IJzer verdedigen vanaf de zee tot kilometer 5 langs de rivier... De divisie zal eveneens loopgrachten aanleggen op de rechteroever om de bruggen van Nieuwpoort en van Sint-Joris te verdedigen. De zone van de divisie zal in twee sectoren verdeeld worden, waarbij de weg naar Veurne de scheidingslijn is, verlengd tot Rattevalle.

Rattevalle, hoe angstaanjagend toepasselijk moet deze naam geklonken hebben. De positie die Joseph en zijn kameraden moeten innemen is behoorlijk

gevaarlijk. Om de Duitsers met hun kanonnen onder vuur te kunnen nemen moeten ze zich zo dicht mogelijk opstellen. Maar dat maakt hen meteen ook zeer kwetsbaar. Zij krijgen de opdracht om het dorp Mannekensvere vlak voor Nieuwpoort onder vuur te nemen. Dag na dag veranderen ze hun positie en telkens krijgen ze het zelf hard te verduren en vallen er gewonden. Bij de 26ste batterij wordt één van de vier kanonnen kapotgeschoten. Ondertussen komt de bevoorrading van wapens en voedsel in het gedrang. Gelukkig komt op 1 november het bericht dat ze op rust mogen in Koksijde.

Bij hun terugkeer een week later wacht hen een verrassing. De gevechten zijn stilgevallen en het front is een onherkenbare waterspiegel geworden. Voor Joseph heeft de legerleiding nog een tweede verrassing in petto. Op 14 november wordt hij in Veurne opgesloten. Luitenant-generaal Dossin mag dan wel zijn "levendige voldoening" uitdrukken dat zijn troepen niettegenstaande de bombardementen van "eene levendige schutterij" volhardend stand hebben gehouden, hij is niet vergeten wat ze allemaal uitgespookt hebben. Twee dagen na de opsluiting van Joseph doet hij zijn beklag in de dag-berichten aan zijn officieren:

Wij krijgen op het hoofdkwartier meerdere klachten over het gedrag van sommige eenheden of van sommige militairen in hun kantonement. Wagens, paarden, vee, gevogelte worden van de bewoners zonder betaling of zonder opeisingsbon mee-genomen. Op die manier wordt de ellende van de burgers nog groter. Wij vernemen ook dat eenheden hun kantonement verlaten zonder voor hun verblijf te betalen... Wij zullen de klachten die we nog ontvangen ten strengste behandelen.

Ook voor Joseph en enkele van zijn kameraden is het korte intermezzo half oktober in Koksijde blijkbaar een gelegenheid om even van het leven te profiteren. Maar niet iedereen heeft het zo begrepen en onderluitenant Jorristen zorgt ervoor dat het feest met een kater eindigt. In zijn "rapport concernant le soldat Smets Joseph" beschrijft hij de feiten:

Op 13 oktober omstreeks 4 uur in de namiddag hebben Belgische militairen zichzelf toegang verschaft tot Villa Suzuki, eigendom van Madame Gilibert. Ze hebben de kelder en enkele kamers leeggemaakt. Soldaat Smet heeft na de beschuldiging van soldaat Van Hollebeecke toegegeven dat hij twee flessen wijn uit de villa had meegenomen nadat hij door enkele geniesoldaten uitgenodigd was.

Maar voor Jorristen is er meer aan de hand. Hij heeft immers Joseph gefouilleerd.

Ik heb een vergrootglas en een kam gevonden die door de huismeester van Villa Suzuki als behorend aan zijn meesteres zijn herkend. Soldaat Smet beweerde dat hij het vergrootglas heeft gevonden en de kam heeft gekocht. Daarnaast was soldaat Smet in het bezit van een lederen tabakzak eigendom van zijn chef van de 26ste batterij. Ook vond ik bij de beschuldigde een portemonnee met een Duitse inscriptie en 18 mark en 25 pfennig. Hierover ondervraagd verklaarde soldaat Smet dat hij de portemonnee gevonden had. Later beweerde hij dat hij deze van een infanterist had gekregen. Maar de rest van de batterij verklaarde unaniem dat soldaat Smet bij Ramskapelle de zakken van Duitse gesneuvelden doorzocht heeft.

Terwijl Joseph in Veurne opgesloten zit, worden getuigen gehoord. In het verslag van het militaire auditoraat komen nog meer beschuldigingen naar boven. Joseph heeft niet alleen een portemonnee gepikt maar ook een zilveren uurwerk, een ketting, een zakmes, een gebedenboek en een foto van een vrouw. Overigens heeft hij al die zaken laten zien, zo vertellen de getuigen. Op 23 november staat Joseph voor militair auditeur Formannoir de la Cazerie, afstammeling van een oude adellijke familie uit de streek van Doornik. In zoverre het een troost is, Joseph staat er niet alleen maar in het gezelschap van vijftien andere miliciens die iets op hun kerfstok hebben: de post verlaten, verwijten aan een overste, diefstal, huisvredebreuk, ongehoorzaamheid, toebrengen van slagen en verwondingen, schriftvervalsing en doodslag door onvoorzichtigheid. Joseph krijgt de kans om zich te verdedigen tegen de beschuldigingen. Dat van de flessen wijn is waar, maar de rest?

De kam heb ik in Antwerpen gekocht en het vergrootglas heb ik in de buurt van de villa gevonden. De tabakzak van mijn chef heb ik in het veld gevonden. Hij was leeg. De portemonnee heb ik van een soldaat van het 6 de linieregiment gekregen. Ik kende hem trouwens niet en hij had meerdere portemonnees bij en ik heb er een gevraagd als souvenir. Ik was toen in de buurt van de bevoorrading met de andere mannen van mijn batterij in de buurt van Ramskapelle. Van een portret van een vrouw herinner ik me niets en het horloge is van mij. Ook het gebedenboek is van mij en het papier met daarop een gebed in het Duits heb ik gekregen. In de portemonnee die ik gekregen heb zaten alleen maar enkele sous. Alle getuigen die ondervraagd werden en waarvan de getuigenis voorgelezen werd, liegen.

Hij wordt toch nog even onder druk gezet en bekent uiteindelijk dat hij uit de zakken van een Duitse gesneuvelde een portemonnee en een handgeschreven gebed heeft genomen.

Veel begrip zal de auditeur alvast niet getoond hebben. Eind september 1914 kreeg Jozef al een celstraf van

14 dagen wegens bedreigingen ten aanzien van een officier. De straf is niet mals: tweemaal drie maanden en een maand gevangenisstraf, samen zeven maanden, en daarbovenop een jaar in een verbeteringscompagnie, plus een boete van opgeteld 78 frank of, indien hij dat niet kan betalen, nog eens 24 dagen extra gevangenis.

De oorlog lijkt voorbij voor Joseph, maar het leger kan geen man missen. Twee dagen later, op 25 november, staat hij terug aan het front bij zijn kanon in de sector Koksijde. Daarmee beginnen ook voor hem de vier lange jaren aan het IJzerfront. De tijd van de grote gevechten is voorbij. Eind 1914, begin 1915 onderneemt de legerleiding nog een aantal pogingen om de enkele Duitsers uit de boerderijen op de linkeroever te verdrijven maar zonder resultaat. Vanaf dan beperken de acties zich tot raids en dagelijkse wederzijdse artilleriebeschietingen. Ondertussen wordt het leger hervormd en wordt de 26ste batterij deel van de 3de groep van het tweede artillerieregiment.

De fardes journalières van de Tweede Legerdivisie, waarvan het tweede regiment artillerie deel uitmaakt, vertellen ons over de dagelijkse sleur van de oorlog. Op enkele uitzonderingen na lezen we dag na dag dat de sector rustig is. Zoiets betekent op gestelde uren een aantal salvo's richting Duitse linies die dan op gezette tijden beantwoord worden. Philip de Pilleceyn had het na de oorlog over een "batterij die eens vuurt om de gewoonte niet te verliezen". Soms vallen er slachtoffers, zoals Armand

Christiaens uit Kapellen, die op 8 november 1916 rond de middag bij hoeve Rijckenhoek door een shrapnell gedood wordt. Voor Joseph en de diverse artillerie-eenheden van de Tweede Divisie wordt het pas in de lente van 1918 weer echt spannend.

In april van dat jaar onderneemt de Duitse legerleiding met het zogenaamde Leieoffensief een laatste poging om de patstelling te doorbreken. Maar een maand voordien, op 6 maart 1918, worden de voorste loopgraven van de Tweede Divisie, die zich net boven Diksmuide bevindt, door een kort maar hevig bombardement opgeschrikt. Meteen daarna wordt de aanval op de voorposten bij Reigersvliet, Kloosterhoek, Twee Appelaars en Oud-Stuivekenskerke ingezet. Het artillerievuur van de derde groep kan de vijand niet stoppen. Het gevaar dreigt dat de Belgen in de rug worden aangevallen, en er zit niets anders op dan de eigen verdedigingswerken te bestoken. Eén voor één worden de posten en loopgraven onder vuur genomen en geven de aanvallers zich over. De derde groep van het tweede regiment, waar Joseph bij hoort, is de hele dag in de weer. Negenduizend projectielen zijn er afgeschoten. Vijf Duitse officieren en 125 soldaten worden gevangen genomen.

De aanval bij Reigersvliet maakte zoveel indruk dat Philip de Pillecyn, zelf oorlogsvrijwilliger bij de zware artillerie, in het naoorlogse gedenboek "Aan onze Helden" een verhaal schreef over twee wachten die het hele schouwspel van op hun toren beleefden. Het was, zo vertelt

hij, “een van die ruime dagen in het heel vroege voorjaar als men de zon voelt klimmen in de transen en als het water die diepere tinteling krijgt waarop men zijn gedachten wegmijmert”. En dan...

De volle laag kwam neer op de lijnen aan de Reigersvliet... Het geluid verdoofde het geluid, de vlam overbraakte de vlam. Al de gekende puinen uit de dorpen ten Oosten stonden beurtelings in de felle omlijsting der vlammen; het veerhuis, en de gemartelde boomen van den vaartweg, Kloosterhoek en de toren, heel dorpen en de rustig-gloeïende heuvel boven Diksmuide... Thans zwoegde heel dit schoone land dat dagen en maanden zoo rustig had gelegen tusschen de zwarte kaders van zijn dreven en de grijze overstroming. Heel de streek van Beerst en Stuyvekenskerke en Vladslou met haar tedere puinen en melancholie van haar nooit verstoorde onbewogenheid. De hoeven in de verte, met de halfverscheurde daken die nog zo mooi konden tintelen in de zon... Op de lijn van de aanval sloeg eenbaarlijk de eene granaat na de andere open. Als er klaarte kwam tusschen twee ontploffingen blekte de wand van “les éléments”, de uiterste linie die doorliep aan den Oostenlijken oever in het frissche licht... De morgen neigde naar den middag; zoo ver het oog schouwde kon was het heele land een zegening van zon, en in dien doorzichtigen dag roeste een vuile plek den aanval waar steeds de granaten in dezelfde plaats insloegen. Noordwaarts aan de “Ferme des Trois Pignons” liepen mannen met planken, mannen met bajonetten op het geweer. Zij schoven door het wilde gewas en van uit de verte was het alsof zij dansten over de glimmende plassen van den vliet”.

Aan het einde van het verhaal blijven alleen de auto's van het Rode Kruis, de drukte aan de hulpposten, de schuwe gevangenen. Er is niets veranderd. Achteraf blijkt de actie niets meer dan een verwerpelijke stuk theater, een afleiding voor de veel grotere Duitse aanval ten zuiden van Diksmuide.

Na die lentedagen van 1918 wordt het front nooit meer rustig. In de dagorders

lezen we over intense beschietingen. Elke batterij krijgt plannen met doelwitten, kalibers en tijdsschema's. Begin juni staat de 26ste batterij buiten Boezinge. Er is een ware concentratie van vuur op Langemark. Op de instructies van 1 juni lezen we hun doelwitten: Ferme de Cannes, Langemarck entre église et station, Catinat. Het Duitse antwoord is even gewelddadig. De volgende dagen gaat het heen-en-weerschieten verder. De Belgen worden met gasbussen bestookt. “1 tué, 3 blessés”, “9 tués, 10 blessés”, “blessé au piquet” zo lezen we in het “rapport sur les événements” van 3 juni. Op die dag, omstreeks 14u30 in de namiddag, wordt de 26ste batterij getroffen. Joseph is wellicht op slag dood. Meerdere obusscherven doorboren zijn lichaam en hij heeft een schedelbreuk. De volgende dag wordt hij begraven.

Behalve de dagen in de gevangenis en een korte periode in het ziekenhuis is Joseph niet van het front weg geweest. De lange dagen en de nachten aan de IJzer, het brutale geweld aan de Reigersvliet heeft hij overleefd. Maar net als honderden anderen sneuvelt hij nu de oorlog zich weer op gang trekt.

Voor de familie is het verlies van Joseph niet het laatste drama. Op 11 september 1928 wordt vader Henri door een stroper doodgeschoten. Anna pleegt later zelfmoord. Joseph rust nog altijd op de militaire begraafplaats in Westvleteren, waar hij in 1918 begraven werd.

Bibliografie

- Ruben Donvil, De Grote Oorlog op kleine schaal. De gevechten aan de Getelinie Oost-Brabant (1914), Leuven, 2012.
- Phillip de Pillecyn, “Reigersvliet, 6 maart 1918”, in Onze helden gestorven voor het vaderland, Brussel, 1920, p.342-345.
- Stanislas Horvat, De vervolging van militair rechterlijke delicten tijdens Wereldoorlog I. De werking van het krijgsgerecht, Brussel, 2011.
- La Belgique Héraldique, http://archive.org/stream/labeliquehrald08poplgoog/labeliquehrald08poplgoog_djvu.txt (geraadpleegd op 31 oktober 2012)
- Marcel Loncke, Met het hoofd naar de brug van Schoorbakke,

Antwerpen-Baarn, 1989.

- Notice historique sur le développement de l'artillerie pendant la guerre, in Carnet de la « Fourragère »
- Tom Simoens, Het Gezag onder Vuur. Over de conflicten tussen soldaten en hun oversten aan het IJzerfront, Brugge, 2011.
- L. Tasnier, « Les notes d'un Combattant – Le centenaire du 2e d'Artillerie », in Courrier de l'Armée, 1 april 1936, p.1985.
- B.E.M.J. Thomas, « Notice historique sur le développement de l'artillerie pendant la guerre », in Carnet de la Fourragère, nr.1, december 1924, p.73-79.
- 2de artillerie. Geschiedenis, <http://www.2de-artillerie.be> (geraadpleegd op 29 oktober 2012)
- Het 2de artillerie-regiment, in VICI. Dagblad van het B.B.L., 2 april 1949
- E. Van Erde, “L'artillerie de campagne belge pendant la guerre », Revue Militaire Suisse, 63ste jaargang, nr.6, juni 1918, p.225-253.
- E. Van Erde, “L'artillerie de campagne belge pendant la guerre », Revue Militaire Suisse, 63ste jaargang, nr.7, juli 1918, p.265-283

Archief:

- Aantekeningen E.H. Segers, Aartsbisschoppelijk archief Mechelen.
- Commission d'enquête sur la violation des règles du droit des gens, des lois et des coutumes de la guerre, “Bunsbeek”, Algemeen Rijksarchief, Brussel
- Dossier Krijgsraad, Joseph Smets, 2 DA, nr.40/80, Algemeen Rijksarchief, Brussel
- Gemeente Glabbeek, Register volkstelling, 1930.
- Persoonlijk dossier Joseph Smets, KLM
- 2DA, Fardes Journalières, KLM, Brussel

Heel veel dank aan:

- Rob Troubleyn, KLM / Dienst Oorlogsgraven
- Jos Janssens, artilleriemuseum Brasschaat
- Theophiel Allaert en Lucienne Vuchelen, Attenrode-Wever
- Maria Degroodt, Bunsbeek

Koen Lagae

LANGEMARK, EEN VERZAMELAAR.

Met dank aan Chris Spriet die ons deze tekst bezorgde. Bart is een voormalig collega van hem, researcher en marathonloper.

Langemark-Poelkapelle, 5 oktober 2013. Onvoorzien ben ik een half uur te vroeg voor de boekvoorstelling van *We werden honderd jaar ouder*. Een bundel gedichten over de Eerste Wereldoorlog, her- en vertaald door Bruggeling Chris Spriet, geïllustreerd door Wim Opbrouck.

En wat doet een mens in de Westhoek als hij - out of the blue - een half uur zinvol moet vullen? Hij kijkt rond. Kiest een veld witte kruisen en wandelt honderd jaar terug in de tijd.

Poelcapelle British Cemetery ligt tussen Roeselare en Langemark. Een vlakte van 22 586 m², bevolkt met witte, opnieuw rechtop geplaatste dominostenen. 7 480 resten van jonge mannen, van wie 6 230 van hun naam werden gescheiden, "known unto God".

Ik neem het bezoekersregister uit de muurnis aan de ingang en blader in de neergepende commentaren van de bezoekers. "RIP.", "Mooi!", "Netjes onderhouden": het McCrae-gewijs ordenen van onbeschrijfelijk leed en chaos onder kortgeknipt gras en in rijen witte stenen, wordt gewaardeerd. Gepast respect voor de doden, respect dat hen indertijd als levenden werd onthouden. Ik grasduin verder: "Have we learned?", "So many New Zealanders here, so far from home." Terechte vragen, geen antwoorden.

Plots trekt een fietser, cirkelend rond mijn aan de ingang geparkeerde auto, mijn aandacht. Een grijsaard, vermoedelijk - de outfit (een grijsblauwe kiel) in rekening genomen - een landbouwer op rust, op een vooroorlogse fiets. Nadat hij mijn auto heeft gescreend, positioneert hij zich met zijn fiets dwars voor de ingang, en neemt mij in het vizier. Zwijgend, starend, monsterend.

Plotsklaps duikt zijn hand naar zijn fietstas en grabbelt er iets uit. De oldtimer glimlacht zijn verblindend wit kunstgebit bloot - warempel, een gueule cassé. De Permekevingers openen en ontluiken hun schat: kleine grijze knikkers. Schrapnels. "Loden bollekes? Loden bollekes?" Hij legt zijn hoofd smekend scheef en kijkt mij vol verwachting met vergrote ogen aan.

"Neen." Het klinkt als een kort, kil ricochetschot.

Opnieuw scharrelt hij in zijn fietstas en nu tovert hij enkele roestige kogels te voorschijn.

"Duitse geweerkogel?"

"Neen. Geef je dit misschien weg aan toeristen?"

Stilte.

"Of verkoop je dit?"

De oude man denkt een ogenblik na en grabbelt andermaal in de fietstas. En hop: "Een Duitse machinegeweerkogel?"

"Neen."

Maar in het woordenboek van een uit West-Vlaamse klei getrokken boer op rust staat *opgeven* niet. Een laatste maal verdwijnt zijn hand in zijn tas. "Een Duitse kop?" Blijkbaar is dit zijn *pièce-de-résistance* - tenzij er

nog een gifgasgranaat in de zakken van zijn boerenkiel steekt - want zijn glimlach gaat nu van oor tot oor.

"Neen."

"Woon je hier? Vanwaar ben je?"

"Torhout"

"Torhout? Daar is niet te vinden."

"Neen, maar ik zoek ook niets."

"Hier wel," gaat hij onverstoord verder, "maar je mag geen

metaaldetector gebruiken. Je mag vinden, maar niet zoeken." Zijn ogen

verkleinen zich deugnietelijk tot kleine spleetjes. "Jaja, zoeken mag niet, maar vinden wel," grinnikt hij.

"Ik heb thuis een klein museum. Wat geweren, helmen, enz. Een hobby.

Ja, en met de honderd jaar Eerste Wereldoorlog op komst, jaja, ...

"En jij? Wat verzamel jij?"

"Niets, zoals ik als zei, of toch. Ja, toch, ... ik verzamel verdriet."

De veldenveteraan richt zijn blik naar beneden. Een verkoop zit er niet in. Plots draait hij zich om en fietst, zonder nog een woord te zeggen, terug naar zijn velden. Om te vinden wat de oververzadigde grond uitbraakt.

Ik wandel nog even langs de eerste rij stenen. Het is een zonnige dag. Te warm voor oktober. Te mooi voor een begraafplaats. Ik geef de achtergeblevenen nog een oneindig deelbare stille zucht en vertrek richting Langemark. Op zoek naar schoonheid, op zoek naar een gedicht dat de waanzin van oorlog overstijgt.

Bart Vangrype

OORLOG & & TRAUMA

01/11/2013–30/06/2014

www.oorlogentrauma.be

SOLDATEN EN AMBULANCES
1914-1918 In Flanders
Fields Museum
Ieper

SOLDATEN EN PSYCHIATERS
1914-2014 Museum
Dr. Guislain
Gent

FRONTZICHT

Een overzicht van de belangrijkste tentoonstellingen

Tot 23 februari 2014:

1914. Die Avantgarden im Kampf

Een 300-tal werken van topklasse (Dix, Beckmann, Schiele, Corinth, Léger, Heckel, ...).

In een annex de documentaire tentoonstelling "Missing Sons. Verlorene Söhne". Käthe Kollwitz en Rudyard Kipling verloren beiden een zoon in Wereldoorlog I. Bundeskunsthalle, Bonn (D) – www.bundeskunsthalle.de

Tot 30 juni 2014:

Oorlog en trauma – Soldaten en ambulances. Soldaten en psychiaters

Dubbeltentoonstelling.

Het In Flanders Fields Museum in Ieper behandelt de organisatie van de algemene medische zorg aan het front tijdens de Eerste Wereldoorlog. Het Museum Dr. Guislain in Gent

zoomt in op verschillende conflicten tijdens de twintigste eeuw, maar dan met de klemtoon op die specifieke tak in de geneeskunde, de psychiatrie. In Flanders Fields Museum, Koninklijke Zaal, Ieper – www.inflandersfields.be Museum Dr. Guislain, Jozef Guislainstraat 43, Gent – www.museumdrguislain.be

Voor aankondiging -

april 2014 tot november 2014:

Musique, sons et silence.

Entendre la guerre

Historial de la Grande Guerre, Péronne - www.historial.org/Expositions/Expositions-a-venir/Musique-sons-et-silences

Voor aankondiging - van 6 juni 2014

tot 7 december 2014:

"1914 -1918" Der Erste Weltkrieg.

Deutsches Historisches Museum, Berlijn – www.dhm.de/ausstellungen/1914-1918/

TERUGBLIK / KORT

10 november 2013 –

Remembrance voor Sapper Frank William Wiltshire (La Plus Douve Cemetery).

22 november 2013 –

VIFF-nocturne. Bezoek aan de thematentoonstelling "Oorlog en trauma" en vertelconcert "Sensations of a wound, the long trail of R. Boyes" door Jim Boyes.

30 november 2013 – Daguitstap

naar St. Symphorien Military Cemetery (Mons), Tamines en Arsimont

OPROEP ! KENNEN WIJ JOUW E-MAILADRES?

De Vrienden communiceren meer een meer via elektronische weg. De informatie (uitnodigingen, interessante weetjes, enz.) bereikt onze leden **sneller** en **goedkoper**.

Deel ons daarom jouw e-mailadres mee wanneer je lid wordt of wanneer het wijzigt.

Onze **ledenadministratie** bereik je onmiddellijk via dit e-mailadres: vriendeninlandersfields@ieper.be .